

Månadsbrev till den Ekumeniska kommuniteten i Bjärka-Säby

Bjärka-Säby på apostlarna Petrus och Paulus dag, den 29 juni

Kära systrar och bröder!

Den fjärde söndagen efter Pingst, som vi just har firat, har tagit oss med in i det bland bibelläsare älskade femtonde kapitlet hos evangelisten Lukas. En utsiktspunkt i evangelierna som får landskapet att avteckna sig med sällsam klarhet. När jag inför söndagens gudstjänst i Slottskapellet läste de tre liknelserna om det förlorade fåret, det förlorade myntet och den förlorade sonen – eller bättre uttryckt: det återfunna fåret, det återfunna myntet och den återfunna sonen – slogs jag på nytt av hur våra kriser är Guds stora möjlighet att nå fram till oss med sin kärlek.

Syndens skada är det sår i vårt inre som gör oss oförmögna att ta emot verklig kärlek. ”Har jag gjort mig förtjänt av detta?” är en vanlig kommentar när livet slösar sin godhet mot oss. Eller omvänt, när livet gör ont. Som om den lott försynen tilldelar oss, på gott och ont, står i förhållande till våra synder eller vår fromhet. ”Vem har syndat, han själv eller hans föräldrar, eftersom han föddes blind?” frågar folket Jesus vid ett tillfälle. Men Jesus gör gång på gång upp med denna föreställning i folkmedvetandet, inte genom att ge förklaringar till lidande och smärta, utan genom att låta krisen uppenbara Guds kärlek. ”Guds gärningar skulle uppenbaras på honom.”

”Medan vi ännu var svaga dog Kristus för alla oss gudlösa”, säger Paulus i den gångna söndagens epistel. Och profeten Mika utbrister i den gammaltestamentliga läsningen: ”Du vill helst visa nåd.” Det ligger i kärlekens och nådens natur att man aldrig kan bli värdig den. Kanske är det därför kärleken kan nå in till oss först när vi i någon mening gått vilse. I de kriser som blottlägger hennes svaghet och hjälplöshet kan människan bli funnen av Gud.

*

Så har äntligen basilikan tagit fart och börjat veckla ut sina friska och klargröna blad! Det usla vädret under sommarens första del har varit en prövning för alla oss som älskar denna sköra ört med dess många former och smaknyanser. Aldrig sedan jag i yngre dagar började odla basilika har jag varit med om något liknande! Utan värme blir basilikans blad vitfläckiga och trista, man riktigt ser hur den lider i kallblåsten och stannar i växten. Det gäller dock att inte ge upp; till skillnad från till exempel myntorna behöver basilikan idel uppmuntran. Knipsa av de fläckiga bladen så blir stjälkarna starkare och nya blad framträder när värmen och solen nu kommit på allvar.

I en av mina tidigare böcker, *Ande och bokstav*, skrev jag ett kapitel om hur andligt liv och trädgårdsodling inspirerat varandra under historien. I klostren integrerades trädgårdsarbetet i det andliga livet, det var en del av kallet. Kryddodlingen fick en teologisk motivering. Människans första vistelseort hade ju varit en trädgård; Edens lustgård. Trädgårdarna blev platser där präster mediterade och fick inspiration till sina predikningar. Blommor och örter fick en symbolisk betydelse och en hel litteraturgenre växte fram med anknytning till trädgårdsodling. Om en av medeltidens stora andliga vägledare, Johann Arndt, heter det att "han dikade och røjde, han pløjde och sådde, fröjdade sig om våren åt den spirande brodden". När han så småningom skulle överlämna den jord han brukat i andras händer, lyste odlarens glädje igenom då han summerade: "Jag har förbättrat den i grund förstörda prästakern".

I klosterkulturen var man tidigt noga med att örtagården även skulle vara en lustgård. Nyttospekten fick inte ta över. Trädgården var ovärderlig för mat och medicin, men minst lika viktig som en plats för avskildhet och vila. Det var inte bara legitimt, men viktigt, att ibland dra sig undan i sin örtagård för att drömma och tänka, idka vänskap och goda samtal. Inte minst Höga Visans texter har gett ord och bilder åt samhörigheten mellan trädgårdsodling och mystik: "Min vän har gått ned till sin lustgård, till sina välluktrika blomsterängar, för att låta sin hjord beta i lustgårdarna och för att plocka liljor." Lustgården var sin egen mening, sinnebild framför andra för tron. Här övade man levnadskonst på högsta nivå: genom att göra ingenting togs några steg mot föreningen med allting.

*

Om basilikan är kungen bland örter, är Petrus och Paulus furstarna bland apostlar. Basilika är ju för övrigt även namnet på de tidigaste kyrkobyggnaderna i kristenheten. I Rom finns fyra huvudbasilikor, så kallade patriarkalkyrkor, av vilka två är uppkallade efter de apostlar vars minne vi idag firar. Den 29 juni har varit Petri och Pauli dag ända sedan den tidiga kyrkans dagar. Bägge blev enligt traditionen martyrer i Rom på 60-talet och deras kvarlevor flyttades temporärt den 29 juni 257 i samband med en förföljelseperiod. Denna dag är i såväl öst som väst en av sommarens stora liturgiska festdagar, och i morse firade vi mässa i Slottskapellet i Bjärka-Säby i tacksamhet till Gud över de stora apostlarnas liv och gärning.

Medvetandet om att kyrkan vilar på ”apostlarnas grund”, som det heter i Efesierbrevet, har varit stark ända sedan urkyrkans dagar. Men vad menar vi egentligen när vi talar om vår tro, liksom om kyrkan, som ”apostolisk”? I mitt förra brev lovade jag återkomma till denna fråga med tanke på Petrus och Paulus dag.

Så länge apostlarna levde utgjorde dessa den unga kristenhetens självklara auktoriteter. De hade utvalts av Jesus personligen och fått sitt uppdrag av honom. Det var apostlarna som grundade de första församlingarna, tillsatte ledare i dessa och ingrep i lokala kyrkor när konflikter uppstod. Men hur blev det i generationen efter apostlarna?

När många ville se sig själva som ledare och lärare i kyrkan började allt allvarligare tendenser till söndring göra sig gällande. Två frågor blev då allt mer brännande i den unga kristenheten. ”Vilka lärare ska vi lyssna till?” och ”vilka skrifter ska vi läsa?” Kyrkans svar på dessa två frågor var ämbetet och kanon (Nya Testamentet).

Det är alltså i detta skede, under tidigt 100-tal, som församlingsordningen med ett tredelat ämbete får en fast form, något som därefter varit rådande i kyrkan,. Konturerna till detta framgår redan i Nya Testamentet. Församlingen skulle ledas av en biskop, eller föreståndare, som hade ett lag av presbyterer

(äldste) omkring sig samt ett antal diakoner. Det avgörande motivet när denna ordning blev allmän var enhetens bevarande, såväl inom som mellan församlingarna.

Begreppet apostolisk succession uppstår vid denna tid och avser kontinuiteten med apostlarnas tid och tro. Så småningom blev detta uttryck på ett särskilt sätt knutet till handpåläggningen vid ordinationen av biskopar. Den apostoliska successionen förutsatte att varje biskop hade fått sin välsignelse av en annan biskop, på vilken en biskop i ett tidigare led i sin tur lagt sina händer, allt i en obruten kedja tillbaka till apostolisk tid. Därmed garanterades kontinuiteten med urkyrkan. Biskopslistor upprättades i församlingarna som påvisade denna obrutna kedja. När konkurrerande ledare dök upp, och hävdade ett "hemligt" apostoliskt mandat, blev sådana listor viktiga.

Den väsentliga innebörden av den apostoliska successionen i den tidiga kyrkan var dock inte handpåläggningen i sig, även om den var ett viktigt yttre tecken. Avgörande var troheten mot apostlarnas tro och gemenskapen med dem som bekände sig till samma tro.

*

Frågan om ledarskap i kyrkan hör nära samman med den kristna kyrkans väsen, vad som på teologiskt språk kallas ecklesiologi. Hur besvarar vi till exempel frågan "Var finns kyrkan?" Det vill säga, vad är det som gör en grupp människor som delar samma tro till kyrka i fullständig och verklig mening? Vari består Kristi kropp? Vad är det som konstituerar den gemenskap man redan under de första århundradena benämner den "katolska kyrkan" (begreppet "romersk-katolsk" uppkommer betydligt senare)? Det kan knappast vara medlemsregistret eller organisationsformen. Vad är det då?

Efter två tusen år av kristen historia och otaliga splittringar i kyrkan är frågan inte så enkel att besvara. Den odelade kyrkans självklara definition var att "eukaristin skapar kyrkan". Den heliga måltiden uppfattades som konstituerande för kyrkan, inte som något kyrkan tillhandahöll sina medlemmar. Allt utgår från eukaristin och allt sammanfattas i denna måltid. I eukaristin är Herren själv

närvarande i bröd och vin. Där finns allt det vi tror och hoppas, allt det vi längtar efter och sträcker oss mot; allt det Kristus gjort för oss. All teologi finns sammanfattad i eukaristin. Och det är de döpta, som samlas kring Herrens bord, som utgör Kristi kropp. Någon annan ”organisation” eller ”form” behövs inte.

Med andra ord, kyrkan finns överallt där eukaristin firas – i gemenskap med biskopen, för att citera Ignatios av Antiochia under det första århundradet.

Här närmar vi oss ett synsätt som på nytt kan visa sig vägledande och fruktbart, och som inte minst utgör ett viktigt skydd mot splittring och ständigt nya samfundsbildningar. På samma gång som denna fornkyrkliga ecklesiologi synliggör kyrkan i dess fullhet även i ekumeniska miljöer där man både går nya vägar och relaterar i respekt till kyrkans ämbete. Om detta är bland andra kommuniteten i norra Italien, Monastero di Bose, ett livskraftigt och utmanande vittnesbörd.

*

Låt mig till sist önska er alla – kommunitetsmedlemmar, noviser och vänner – en god och vilsam sommartid. Här på Nya Slottet i Bjärka-Säby firar vi dagliga gudstjänster under hela sommaren och den som har vägarna förbi är alltid välkommen att delta. Den 19-24 juli håller kommuniteten sitt sommarmöte, med offentliga gudstjänster och seminarier. Juli månad är för övrigt rik på fest- och minnesdagar, såsom apostlarna Tomas (3 juli) och Jakob (25 juli), profeten Elia (20 juli), Maria Magdalena (22 juli), och bland monastiska fäder och mödrar firas Benedict av Nursia (11 juli) och, inte att förglömma, den Heliga Birgitta vars himmelska födelsedag infaller den 23 juli!

Låt mig även få påminna om firandet av Kristi Förklarings dag, den 6 augusti, då löftesavläggelse sker i kommuniteten. Transfigurationens högtid, som den också kallas, är en av årets stora festdagar och infaller i år på en torsdag. Det innebär att onsdagens ordinarie liturgi i Övre salen den första veckan i augusti flyttas till Kristi Förklarings dag och då firas i Slottskapellet. (Det blir alltså ingen gudstjänst i Övre salen onsdag den 5 augusti).

Den 6 augusti inbjuder dessutom tidskriften Pilgrim sina läsare och vänner till en jubileumsfest på Nya Slottet. Om detta finns mer att läsa i senaste utgåvan av Pilgrim, den 60:e i ordningen sedan 1994. Vi bjuder på afternoon tea mellan kl 14-16 och därefter en föreläsning i Atriumgården av professor Samuel Rubenson. Väl mött!

Tuus in Christo

Peter Halldorf

p.s. Gemenskapshelgen den 11-13 september sammanfaller i år med firandet av Slottskapellets 125-årsjubileum, med bland annat en stor festmessa på söndagen. Mer information om denna helg kommer i nästa månadsbrev, men det går bra att anmäla sig redan nu (ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se).